

Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos

Lausunto

1 (4)

12.12.2022

VakO 79/00.08/2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö (sähköposti 1.12.2022)

Asia: Vakuutus- ja vahingonkorvauslain kirjallinen asiantuntijalausunto asiantuntijan kuulemista varten Valtioneuvoston selonteosta oikeudenhoidosta (VNS 13/2022 vp)

Arvoisa lakivaliokunnan puheenjohtaja, hyvät valiokunnan jäsenet,

Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto tässä asiassa ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

Oikeudenhoidon selonteossa käsitellään kattavasti oikeudenhoitoon liittyviä asioita. Selonteon liitteessä 1 on myös kattavasti tuotu esiin eri osa-alueiden toimenpide-ehdotuksia. Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos pitää selontekoa hyvänä kokonaispakettina, joka antaa ajankohtaista tietoa oikeudenhoidon nykytilasta ja myös siihen liittyvistä haasteista. Tässä lausunnossa nostetaan esiin joitakin selonteosta ilmeneviä asioita vakuutus- ja vahingonkorvauslain näkökulmasta. Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos tuo esiin myös sen, että selonteon luvussa 7 hallinto-oikeuksista todettu pätee hyvin pitkälti myös vakuutus- ja vahingonkorvauslain toimintaan.

Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos näkee tärkeänä, kuten selonteossakin on todettu, että oikeudenhoidon resursseista huolehditaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien ja että oikeudenhoitoon saadaan selonteossa esitetty lisäresurssi. Samoin vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos näkee tärkeäksi, että tuomioistuimilla on niiden toimintaan sopivat toimitilat. Tilojen tehokkaasta käytöstä tulee huolehtia, mutta valtion toimitilastrategia ei välttämättä mahdollista ja tue tuomioistuinten riippumattomuutta asemaa muihin hallitusvallan käyttäjiin nähden, eikä sitä tulisi sellaisenaan soveltaa tuomioistuimiin. Myös tuottavuuden parantaminen ja käsittelyaikojen lyhentäminen ovat tärkeitä tavoitteita, mutta myös laadusta tulee huolehtia, koska hyvin ja ymmärrettävästi perustellut päätökset ovat yksi oikeusturvan toteutumisen tae.

Vakuutus- ja vahingonkorvauslain tehtävänä on antaa laadukasta ja tehokasta oikeusturvaa toimeentuloturvaa muutoksenhakijalle. Vakuutus- ja vahingonkorvauslain käsitteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen, Kansaneläkelaitoksen maksamiin vammaisetuuksiin, sairausvakuutuslain mukaiseen etuuteen, kuntoutukseen sekä oikeutta korvaukseen työtapaturman, ammattitaudin, rikosvahingon, sotilasvamman tai sotilastapaturman perusteella. Selonteossa on nostettu esille se, että sujuvat oikeusprosessit ja oikeusvarmuus ovat perusinfrastruktuuria yritysten investoimille ja kilpailukyvyille. Emme kuitenkaan saa unohtaa yksittäisiä tuomioistuinta oikeusturvaa hakevia kansalaisia, koska käsiteltävällä asialla voi olla hyvinkin

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköposti
Vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos PL 1005 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 00520 Helsinki	029 56 43200	029 56 43100	vakuutus- ja vahingonkorvauslaitos@oikeus.fi

suuri merkitys yksittäiselle kansalaiselle. Esimerkiksi vakuutus-oikeuden toimialaan kuuluvassa asiassa voi olla kyse muutoksenhakijan koko loppuelämän toimeentulosta.

Vakuutus-oikeus toimii lähes kaikissa käsittelemissään asioissa ainoana tuomioistuimena ja ylimpänä muutoksenhakuasteena. Ainoastaan eräistä työtapaturma- ja ammattitautiasioissa vakuutus-oikeuden antamista päätöksistä on mahdollista hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Ensimmäisen asteen päätöksen tekee joko viranomainen tai julkista hallintoteltävää ja julkista valtaa käyttävä taho. Eräistä päätöksistä, kuten esimerkiksi Valtiokonttorin rikosvahinkoasioissa ja sotilasvamma-asioissa antamista päätöksistä ja vakuutuslaitoksen liikennevakuutuskuntoutuslain perusteella antamasta kuntoutuspäätöksestä haetaan muutosta suoraan vakuutus-oikeudelta. Suurimmassa osassa käsiteltäviä asioita muutoksenhaku on kaksiportainen ja muutosta haetaan ensin muutoksenhakulautakunnalta¹ ja lautakunnan päätöksestä vakuutus-oikeudelta. Pääsääntöisesti muutoshakemus toimitetaan ensimmäisen asteen päätöksentekijälle, jonka tulee ensin tutkia, voiko se itseoikaista annetun päätöksen vai ei. Jos päätöstä ei itseoikaista tai se oikaistaan vain osittain, toimittaa ensimmäisen asteen päätöksentekijä muutoshakemuksen ja asiaan liittyvät asiakirjat muutoksenhakuasteelle, jossa muutoshakemus käsitellään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti.

Kun otetaan huomioon vakuutus-oikeuden asema toimeentuloturva-asioden muutoksenhaku-järjestelmässä, niin lähtökohtaisesti vakuutus-oikeudelle käsiteltäväksi tulevat asiat ovat riidanalaisia tai niissä on jokin muu merkittävä oikeuskysymys tai etuuden myöntämiseen liittyvä kysymys ratkaistavana. Selonteossa on tuotu esiin, että tuomioistuinten kokoonpanosääntöjä tulisi tarkastella, jotta tuomioistuimen resurssit kohdennettaisiin tarkoituksenmukaisesti. Vakuutus-oikeus katsoo ottaen huomioon vakuutus-oikeuden aseman muutoksenhakutuomioistuimena ja suurimmassa osassa asioita myös ainoana ja ylimpänä tuomioistuimena, että asioiden ratkaiseminen useamman jäsenen kokoonpanossa, pääsääntöisesti kolmen tai viiden jäsenen kokoonpanossa, on perusteltua. Vakuutus-oikeuden ratkaisukokoonpanoon liittyvistä erityispiirteistä voi nostaa esiin myös sen, että ratkaisukokoonpanoon kuuluu aina lääkärijäsen, mikäli lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun sekä eräissä asiaryhmissä myös kaksi työoloja, yritystoimintaa tai sotilasvamma-asioita tuntevaa asiantuntijajäsentä. Nämä jäsenet ovat valtioneuvoston määräämiä ja osallistuvat asian ratkaisuun tuomarin vastuulla kuten vakuutus-oikeuden tuomarijäsenet.

Selonteossa nostetaan esiin myös digitalisaation ja uusien sähköisten työvälineiden ja -menetelmien toimivuuden ja yhteensopivuuden tärkeys muiden toimijoiden kanssa. Vakuutus-oikeus yhtyy selonteon näkemyksiin siitä, että digitalisaatiota on edelleen kehitettävä ja sähköisten asiointipalvelujen käyttöä on pyrittävä lisäämään. Vakuutus-oikeuden toiminnan näkökulmasta on tärkeää, että mikäli ensimmäisen asteen päätöksestä haetaan muutosta muutoksenhakulautakunnalta ja edelleen vakuutus-oikeudelta, että asian käsittelyyn liittyvä asiakirjamateriaali toimitetaan vakuutus-oikeudelle eheänä ja selkeänä kokonaisuutena. Viime aikoina tässä on esiintynyt haasteita, kun ensimmäisen asteen päätöksentekijät ja muutoksenhakulautakunnat ovat siirtyneet sähköiseen asiankäsittelyyn, mutta välttämättä järjestel-

¹ Muutoksenhakulautakuntia on neljä: sosiaaliturva-asioden muutoksenhakulautakunta, opintotuen muutoksenhakulautakunta, työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja tapaturma-asioden muutoksenhakulautakunta

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköposti
Vakuutus-oikeus PL 1005 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 00520 Helsinki	029 56 43200	029 56 43100	vakuutus-oikeus@oikeus.fi

mien kehittämisessä ei ole otettu huomioon mahdollista muutoksenhakuvaihetta aina vakuutus- ja eläkelaitokseen asti.

Vakuutus- ja eläkelaitoksessa sovellettava etuuskohtainen substanssilainsäädäntö on hajaantunut usean eri hallinnonalan alle ja ensimmäisen asteen päätöksentekijöiden määrä on suuri, kuten hallinto-oikeuksissakin. Lainsäädäntöä uudistetaan usein pistemäisesti ja kiireellä, mikä voi lisätä lainsoveltajan näkökulmasta tulkinnallisia tilanteita ja vaikeuttaa lainkäyttötyötä. Myös käsiteltävien asioiden vaikeustaso on noussut ja laadultaan yksinkertaiset ja työmäärältään kevyemmät asiat ovat vähentyneet. Tähän on vakuutus- ja eläkelaitoksen osalta vaikuttanut aiemmin tehdyt lainsäädäntömuutokset, mutta myös yhteiskunnallinen tilanne ja kansainvälistyminen sekä toimeentuloturva-asioiden monimutkaistuminen vaikuttavat käsiteltävien asioiden vaikeustasoon. Huomion arvoista on myös se, että vakuutus- ja eläkelaitoksen käsittelemistä asioista noin puolet ovat sellaisia, joissa lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisemiseen ja myös lääketieteelliset kysymykset ovat viime vuosina muuttuneet yhä vaativammiksi.

Yhteiskunnallinen tilanne ja muutokset näkyvät myös vakuutus- ja eläkelaitoksessa käsiteltävien asioiden määrissä. Viime vuosina vakuutus- ja eläkelaitoksessa käsiteltävien asioiden määrä on vähentynyt ja siihen löytyy useita eri yhteiskunnallisia syitä². Asiamäärään vaikuttaa myös alempien asteiden toiminta. Ja kuten hallinto-oikeuksissakin, niin myös vakuutus- ja eläkelaitoksen päätöksillä on alempien asteiden ratkaisutoimintaa ohjaavaa vaikutusta, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, ettei alemman asteen päätöksestä ole enää välttämättä tarvetta hakea muutosta vakuutus- ja eläkelaitokelta.

Lopuksi tuodaan esiin huoli käsittelyajoista, jotka tulisi saada myös vakuutus- ja eläkelaitoksessa lyhyemmiksi. Toimeentuloturva-asioihin erikoistuneena tuomioistuimena vakuutus- ja eläkelaitos kykenee huolehtimaan muutoksenhakijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta ja myös tasaamaan valtakunnallisia eroja etuuksien myöntämisessä. Käsiteltävien asioiden määrät ja resurssit tulee suhteuttaa toisiinsa, mutta resurssien tulee kuitenkin olla riittävät, jotta muutoksenhakija saa kohtuullisessa ajassa laadukkaan ja ymmärrettävästi perustellun päätöksen. Selonteossa on kiitettävästi nostettu esiin myös rekrytointihaasteet ja henkilökunnan jaksaminen. Näihin asioihin on kiinnitettävä jatkossa erityistä huomiota, etenkin kun tiedossa on, että tulevina vuosina eläköitymisiä tapahtuu paljon. Tuomioistuineläköityksen tulee pysyä jatkossakin arvostettuna työpaikkana, jotta sinne saadaan rekrytoitua ammattitaitoisia ja osaavaa henkilökuntaa.

² Työeläkevalitusten määrän vähenemistä voi selittää se, että vuoden 2017 eläkeuudistus on nostanut vanhuuseläkeikää asteittain, jolloin vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on laskenut noin viidellä prosentilla vuosittain. Työeläkkeelle hakeutumiseen vaikuttaa myös muutokset muissa sosiaaliturvaetuuksissa. Vaikutusta on voinut olla esimerkiksi sillä, että aktiivimallissa ei aktiivisuutta edellytetty, jos työttömyysturvan hakijalla oli työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä. Tämä saattoi vaikuttaa vireille tulleiden hakemusten määrään, mutta välttämättä tätä koskevista päätöksistä ei ollut tarvetta valittaa vakuutus- ja eläkelaitokseen asti, kun aktiivimallista luovuttiin. Ikäluokkien pienenemisellä on vaikutusta eläkehakemusten määrään, ja myös korona-aika on voinut vaikuttaa eläkehakemusten määrään.

Viime vuosina työtapaturmien määrä on vähentynyt, mikä on yhteiskunnallisesti hyvä kehityssuunta. Korona-aika vähensi myös työtapaturmia, kun etätyö lisääntyi ja työmatkaliikenne väheni.

Työttömyysetuuksien myöntämiseen puolestaan tehtiin korona-aikana lievennyksiä, jotka ovat todennäköisesti vähentäneet työttömyysetuuksista tehtävien valitusten määriä.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköposti
Vakuutus- ja eläkelaitos PL 1005 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 00520 Helsinki	029 56 43200	029 56 43100	vakuutus- ja eläkelaitos@oikeus.fi

Vakuutus-oikeus katsoo, että sillä on merkittävä rooli Suomen tuomioistuinlaitoksessa nimenomaan toimeentuloturvaan erikoistuneena tuomioistuimena. Vakuutus-oikeuden etuna on yksittäisen kansalaisen näkökulmasta erityisesti se, että pääsy tuomioistuimeen on helppoa, käsittely yksityishenkilölle pääsääntöisesti maksutonta ja kansalainen kykenee vakuutus-oikeuden asiakaspalvelun ja laadukkaan lainkäyttötyön vuoksi hoitamaan asiaansa vakuutus-oikeudessa myös ilman lainopillista avustajaa. Myös riski joutua maksamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut vakuutus-oikeudessa on pieni.

Tulevaisuuden osalta huomioon on otettava myös sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimivan sosiaaliturvaa uudistavan parlamentaarisen komitean työ. Komitean tehtävänä on uudistaa sosiaaliturvaa kokonaisuutena ja se käsittelee perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea ja niiden välistä yhteyttä ja rahoitusta sekä palveluiden nykyistä parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Komitean työn lopputuloksella voi olla vaikutuksia myös vakuutus-oikeudessa käsiteltäviin asioihin.

Tuula Kivari
Ylituomari